

Terugblik op het jaar 2011

Het jaar 2011 werd gekenmerkt door grote onrust en onzekerheid over de financiële ontwikkelingen in de volgende jaren en over het zelfstandig voortbestaan van het RKD. Nadat in de voorafgaande periode reeds geruchten hadden gecirculeerd over dreigende subsidiekortingen van tientallen procenten, kondigde de Staatssecretaris van OCW op 10 juni 2011 in zijn nota *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid* aan dat het RKD voor de periode 2013-2016 bovenop de al eerder aangekondigde korting van 5% rekening zal moeten houden met een inkrimping van de exploitatiesubsidie van nog eens 10%.

Bovendien legde hij in deze nota de volgende bepaling vast:

‘Ik wil een aanzet geven om een aantal topinstituten te ontwikkelen. Met het oog op de ontwikkeling van het Rijksmuseum wil ik dat deze instelling samengaat met het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD). Ik vraag het Rijksmuseum en het RKD in hun aanvragen hiervoor plannen op te nemen.’

Deze aankondiging leek in de ogen van velen het einde te betekenen van het zelfstandig bestaan van het sinds de oprichting in 1932 in Den Haag gevestigde RKD en een overname door het Rijksmuseum te impliceren. Dit leidde tot grote bezorgdheid, niet alleen binnen het RKD, maar ook in de verdere Nederlandse en internationale kunsthistorische wereld. Het toonaangevende Engelse vakblad *The Burlington Magazine* wijdde in het julinumnummer onder de titel ‘The RKD under threat’ een scherp editorial aan de door dit besluit te verwachten ernstige gevolgen. Ook van vele andere zijden kwamen bezorgde reacties binnen.

De directie van het RKD zette ten behoeve van de verdere discussie met het Ministerie en het Rijksmuseum de diverse gevolgen en complicaties van een eventuele overname en verhuizing van de collecties naar Amsterdam op een rij en opende de gesprekken.

Gedurende de rest van het jaar werd in voortdurende samspraak met het Rijksmuseum en met regelmatige terugkoppeling naar OCW een alternatief ontwikkeld, gericht op een bundeling van de wetenschappelijke activiteiten van twee autonome instellingen met elk hun eigen verdere taken. Dit resulteerde in een gezamenlijke notitie, die in december 2011 werd afgerond en kort na de afloop van het verslagjaar werd vastgesteld om per 1 februari 2012 samen met de subsidieaanvraag aan de Staatssecretaris te worden aangeboden. Deze notitie voorziet in de oprichting van een gezamenlijk onderzoeksinstituut, het Karel van Mander Instituut, waarin de beide instellingen menskracht, middelen en producten inbrengen.

Ten aanzien van de aangekondigde bezuinigingen was van meet af aan duidelijk dat deze onafwendbaar zijn. Daarom werden plannen ontwikkeld om, bij voorkeur zonder afstoting van taken en zonder gedwongen ontslagen van personeel in vaste dienst, te komen tot een sluitende meerjarenbegroting 2013-2016. Die plannen zijn gericht op enerzijds bezuinigingen, onder andere door gebruik te maken van natuurlijk verloop van personeel, en anderzijds op een forse inkomstenstijging door tarifiering van verleende diensten en verwerving van additionele ondersteuning. Daarbij moet worden aangetekend dat bij ernstige tegenvallers in de realisering van dit scenario gedwongen ontslagen en daarmee vermindering van activiteiten vrijwel zeker onvermijdelijk zullen zijn.

Ondanks het feit dat de hiervoor geschetste ontwikkelingen grote commotie binnen het eigen bedrijf veroorzaakten, was het jaar 2011 voor het RKD in vele opzichten een vruchtbaar jaar. In februari werd het instituut voor de eerste maal in zijn geschiedenis gevisiteerd door een daartoe benoemde visitatiecommissie van vier personen. Het door hen opgestelde rapport werd in augustus gepubliceerd en was zeer positief over het functioneren van het RKD. De beoordeling van de diverse deelvragen leidde tot een score van slechts een onvoldoende, drie maal voldoende, achttien maal goed en vijf maal excellent. De onvoldoende had betrekking op de vraag over het op een effectieve manier benutten van marketing en PR-instrumenten. Op basis van deze kritische kanttekening heeft het RKD in het vierde kwartaal van het jaar door een externe deskundige advies laten uitbrengen over een toegespitst beleid ten aanzien van marketing en PR. Het verdere rapport geeft als beeld dat het RKD zich uitstekend heeft gepositioneerd als kunsthistorisch kenniscentrum van internationale betekenis. Lof was er ook voor de wijze waarop het RKD bij de digitale ontsluiting van de collecties internationaal voorop loopt.

De collecties van het RKD werden weer op ruime schaal aangevuld met onder andere foto-, bibliotheek- en archiefmateriaal. De databases werden uitgebreid en geactualiseerd. Het digitale aanbod onderging een belangrijke uitbreiding door het online brengen van de 1,1 miljoen fiches met excerpten uit veiling-, collectie- en tentoonstellingscatalogi, de zogenaamde Hofstede de Groot-fiches. De toegankelijkheid via het internet van dit unieke bestand is een belangrijke mijlpaal in de ontwikkeling van het digitale aanbod. Een andere belangrijke uitbreiding was de presentatie op het internet van de meer dan 2000 foto's van George Hendrik Breitner, waarvan het RKD de negatieven bezit.

Het aantal bezoekers aan het RKD was een fractie lager dan in het voorafgaande jaar (5407 tegen 5435), maar dat aantal is gezien in het meerjarig perspectief zeer bevredigend. Het aantal bezoekers aan de website (de Nederlandse en de Engelstalige versie samen) steeg met bijna 15% ten opzichte van 2010 (196.200 tegen 170.627). Dit is een mooie toename, maar nog veel belangrijker is de spectaculaire toename van het aantal geraadpleegde pagina's met ruim 98% (2.255.127 tegen 1.134.080). Dit betekent dat in de gebruikscijfers van de website de invloed van bezoekers die per ongeluk op de site terecht komen en deze weer snel verlaten veel geringer is geworden. De hier genoemde cijfers zijn exclusief die van de raadpleging van de databases op het internet; daar werden bij 235.643 bezoeken 3.074.162 pagina's geraadpleegd, een toename ten opzichte van de geëxtrapoleerde gegevens over 2010 met 17%. Deze cijfers tonen duidelijk dat de al in eerdere stukken voorspelde ontwikkeling, dat de digitale dienstverlening een steeds grotere plaats zal gaan innemen in de uitvoering van de publieksfunctie van het RKD, bewaarheid wordt. De omvang van het bezoek op locatie blijft echter nog min of meer op peil, enerzijds door de komst van nieuwe gebruikers die de mogelijkheden van het RKD via het internet hebben leren kennen, anderzijds door het actief aantrekken van nieuwe bezoekers door rondleidingen en beoordelingssprekuren. De beoordelingssprekuren, waarvan er in 2011 vier werden gehouden, trokken enkele honderden mensen aan, die anders waarschijnlijk het RKD nooit zouden bezoeken, terwijl de rondleidingen vooral gericht zijn op studenten en andere groepen mensen, die potentieel tot de meer geregelde gebruikers van het RKD kunnen gaan horen. Er werden in 2011 31 rondleidingen gegeven met 860 deelnemers, waaronder studenten van bijna alle Nederlandse kunsthistorische opleidingen en ook studenten uit Leuven en Parijs.

Zoals gebruikelijk was het RKD ook weer actief als (mede)organisator van symposia en lezingen. In augustus werd in samenwerking met het Rijksmuseum en de Amsterdam-Maastricht Summer University een internationale zomercursus voor kunsthistorici georganiseerd, dit keer voor het eerst niet gewijd aan de Gouden Eeuw, maar aan de vijftiende en zestiende eeuw. Ook de wetenschappelijke productie in de vorm van publicaties en lezingen door medewerkers van het RKD was bevredigend. Een medewerkster, Margreet Wolters, promoveerde op 12 mei in Groningen op een proefschrift over de ondertekening in de schilderijen van de zestiende-eeuwse kunstenaar Joachim Beuckelaer. Medewerkers van

het RKD leverden ook weer inhoudelijke bijdragen aan diverse tentoonstellingen in binnen- en buitenland. De door het RKD geïnitieerde en in september 2010 in het Teylers Museum in Haarlem geopende tentoonstelling *Mythen van het atelier* was na de sluiting in Haarlem achtereenvolgens in Nijmegen en Luxemburg te zien.

De financiële afsluiting van het jaar verliep niet geheel conform de verwachtingen, die gericht waren op een min of meer sluitende jaarrekening na onttrekking aan bestemmings- en bijzondere reserves. In december kwam echter een CAO-deelakkoord tot stand, waarin een niet in de begroting voorziene verplichting tot het uitkeren van een compensatie aan een deel van het personeel voor het verlies van vroegpensioenrechten was opgenomen. Mede hierdoor sloot het boekjaar met een exploitatieverlies na onttrekking aan de bestemmings- en bijzondere reserves van € 51.498. Omdat daarmee de uit voorgaande jaren opgespaarde reserve exploitatiebijdrage aanzienlijk vermindert, vergt dit voor het jaar 2012 een zeer strakke begrotingsdiscipline.

Rudi Ekkart
Directeur